

YENİ MEDYADA İLLÜSTRASYON VE FOTOGRAFİK İNVAZYON: LUCAS LEVITAN

Aslıhan ATABEK
İstanbul Kültür University, Turkey
aslihanatabek@gmail.com

ÖZ

Klasik medyadan yeni medyaya geçiş süreci ile birlikte, geçmişte ilk başlarda bir tepki olarak çıkan ve sonralarda sanat haline dönüşen grafiti gibi, dijital ortamda da benzer hareketler yaşanmaktadır. Reel ortamda duvarları boyama temeline dayanan grafitiye benzer bir hareket, Lucas Levitan tarafından dijital görüntülerin üzerine illüstrasyon yaparak başlatılmıştır. Levitan'ın fotografik invazyon ismini verdiği bu çalışmalarda, dijital telif hakkı bulunan fotoğraflara invazyon (girişim) yapmak suretiyle, fotoğraf deforme edilmektedir. Levitan tarafından instagram projesi olarak başlayan bu çalışma, yeni medyada illüstrasyon ve manipülasyon konusunu incelemede önemli örnek teşkil etmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, yeni medyada illüstrasyon kavramı Levitan ve fotografik invazyon üzerinden incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre fotografik invazyon, sanatın mülkiyet kavramına tepki olarak ortaya çıkan bir türü olan grafiti sanatının dijital versiyonuna benzemektedir. Graffiti çalışmalarında kompozisyon illegal olarak başkalarına ait mülkiyet üzerine enstale edilirken; fotografik invazyonda da telif hakkı alınmamış resimler üzerine yapılan illüstrasyonlar söz konusudur. Bu açıdan fotografik invazyon literatüre girmeye aday bir kavram olup, bu araştırmada bunun ilk önerisi getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yeni medya, illüstrasyon, Lucas Levitan, fotografik invazyon.*

ILLUSTRATION AND PHOTOGRAPHIC INVASION: LUCAS LEVITAN

ABSTRACT

With transformation process from classical or mass media to new media, similar movements like graffiti, which was firstly occurred as a social reaction and became an art branch, have been seen in the digital media. A movement in digital media has started by Lucas Levitan by illustrating on digital images similar to graffiti based on wall painting in the real media. In these movement called by Levitan as photographic invasion, pictures in digital media having copyrights are subjected to invasion, and pictures are deformed. The work which has been started by Levitan as instagram project is a good sample for examining illustration and manipulation issues in new media. For this reason illustration concept was examined in perspective of Levitan and photographic invasion. According to results of the study, photographic invasion is similar with graffiti which is a branch of art occurred a reaction of art to the right of property. In photographic invasion, illustrations on pictures without any permission for copyright, whereas in the graffiti compositions are installed on other's right of property without permission. In this respect, photographic invasion is a candidate for literature, and the first argument of this was given in this research.

Keywords: *New media, illustration, Lucas Levitan, photographic invasion.*

GİRİŞ

Klasik medyadan yeni medyaya geçiş süreci, dijitalleşmenin ve bilgisayar teknolojilerinin ilerlemesi ile birlikte başlayan bir süreçtir. Bu sürecin en önemli özelliği ise sanatsal üretilerde var olan gerçekliğin giderek daha sanal bir hal almasıdır. Bunun yanında yeni medya, interaktif yapısı sayesinde üretilerin çok daha kısa sürede, çok daha etkili bir şekilde ortaya konması ve daha geniş kesime ulaşmasına da olanak vermektedir.

Görsel iletişim ve tasarım alanında da bu değişiklikler kendisini göstermektedir. Özellikle sosyal medya araçlarının gelişimi ve anlık mesajlaşma olanaklarının artmasının ardından, daha fazla bireysel tasarımların paylaşımına olanak sağlanmıştır. Bu sayede görsel iletişim ve tasarım unsurları hem daha fazla kişiye ulaşabilmekte, hem de üretim olanakları artmaktadır.

Görsel iletişim ve tasarım alanında bu gelişmeler yaşanırken, yeni medya içerisinde farklı yaklaşımlar da kendisini göstermektedir. Bunlardan birisi de, Lucas Levitan'ın bir instagram projesi olarak başlattığı fotoğraf invazyonudur. Henüz literatürde yer almayan bu kavram, uygulama açısından yeni medya kuramının bilişsel bağlamda değerlendirilmesi konusunda önem arz etmektedir. Projede Levitan, internet üzerinden telif hakları olan fotoğraflar üzerine illüstrasyon çizimler ekleyerek, yeni kurgular meydana getirmektedir. Bunu yaparken kendi açıklamasına göre “fotoğrafları çalmaktadır”. Bu şekilde bir tasarım ürününün üreticiye ait olmayan ortama illegal bir şekilde ya da daha hafif ifadeyle klasik izin prosedürleri olmaksızın yerleştirilmesi, grafitti çalışmalarına benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada, Levitan'ın ortaya atmış olduğu, ancak literatürde henüz bir karşılığı olmayan bu terimin literatüre kazandırılması amaçlanmıştır.

YENİ MEDYADA İLLÜSTRASYON

Yeni medya en genel tanımıyla, dijital ortamda yapılan her türlü iletimi içermektedir. Yeni medya kavramı daha özele inildiğinde, kitle izleyicisini bireyselle indirgeyen, izleyicilerin de içerik ya da uygulamalar ile etkileşim içerisine zaman sınırlaması olmaksızın girebildikleri medya şeklinde tanımlanabilir (Geray, 2003: 20). Aslında yeni medya kavramının internetin gelişmesi ve özellikle sosyal medya sonrasında geliştiği yönünde bir algı vardır. Ancak yeni medya terimi ilk olarak 1970'lerde bilgi iletişimi alanında yapılan çalışmalarda kullanılmış, daha sonra 1990'lı yıllarda önemli hale gelmiş bir terimdir (Vural ve Bat, 2010: 3371). Terim daha sonra 200'li yıllarda moda olmuştur (Altunay, 2015: 410). Günümüzde dinamik bir yapıya sahip olan yeni medyanın ve başta internet olmak üzere tüm teknolojik gelişmelerin getirdiği olanaklar, iletişim alanını ve kurumsal yapısını hem zenginleştirmekte, hem de yeniden şekillendirmektedir (Tekvar, 2012: 82). Yeni medya ortamında gelişen iletişim teknolojileri küresel ve yerel bazda bilgi akışını hızlandırmakta, daha basit ve ucuz bir şekilde bilgi paylaşımına olanak vermektedir (Kuyucu, 2014: 178). Bu paylaşımı yaparken aynı zamanda da toplum içerisindeki bireylerin iletişim biçimlerini de değiştirmektedir (Gençer, 2015: 505; Yengin, 2012: 114). Dolayısıyla yeni medya aynı zamanda, günümüz bilgi toplumunda bilginin dağılımında da önemli bir işleve sahiptir.

İllüstrasyonun gerçekleştirildiği ortamın tanımı konusunda bir fikir birliği olmasa da, genel olarak simülasyon ve illüstrasyon ortamının teknolojinin kendisinin olduğunu ifade etmek mümkündür (Yengin, 2012: 61). Teknoloji ise toplumsal anlamda kabul gören, anlam kazanan bilgiler bütünüdür (Yengin, 2015: 44). Bu tanımdan yola çıkarak illüstrasyonun da toplumsal anlamda kabul gören, anlam ifade eden bilgiler ortamında meydana getirilen sanatsal ürünler olarak nitelendirmek mümkündür.

Bu ortamda yapılan ürünlerin gerçekliği konusunda ise sanal gerçekliğin kendine özgü karakter ve sınırlarının olduğu ifade edilebilir (Ekin, 2013: 8). İllüstrasyonda, belli karakterler ve olayların gösterilmesi ve bu hali ile tarihsel bir değerinin olması mümkündür (Wartenberg, 2015: 233). İllüstrasyon, aynı zamanda yerel toplumlarla ilgili ortamları da tarihsel bir süreçte meşru hale getirmektedir (Sherris, 2013: 353). Yazılı metinlerle bir arada değerlendirildiğinde illüstrasyonlar, zihinsel bir görüntü oluşturmada önemli işleve sahiptir (Bergensen, 2015: 121). Öte yandan illüstrasyonlar, literatürde sadece tarihsel değeri aktarma açısından tek başına yeterli olmayıp (Colombo, 2014: 401), yazılı metinlerle bu fonksiyonu kazanmaktadır. Bu haliyle illüstrasyon, Türk sanatında önemli yeri olan minyatüre benzetilebilir.

FOTOGRAFİK İNVAZYON KAVRAMI

Levitan'ın projesinde kullanmış olduğu “invazyon” kelimesi ise İngilizce “invasion” teriminin karşılığı olup, dilimizde özellikle tıp alanında İngilizce telaffuzu değişmeden kullanılmaktadır. Tıp terimi olarak invazyon, vücut bütünlüğünü bozan müdahale anlamına gelmektedir. Buna göre tüm cerrahi operasyonlar invaziv işlem olarak görülmektedir. operasyon ya da ameliyattan farklı olarak

invazyon, vücut bütünlüğünü bozan girişimdir. Operasyonda ise invazyon sonrasında tekrar vücut bütünlüğü eski haline gelmekte, sağlık açısından sorun giderilmektedir. İngilizce –Türkçe sözlükte ise invazyon istila, akın, saldırı gibi anlamlara gelmektedir (<http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/invasion>).

Levitan tarafından kullanılan invazyon terimi fotoğraf bütünlüğünü bozan bir etki göstermektedir. Buna göre yapılan invaziv işlem, sonradan düzeltilmeden operatif bir şekilde tamamlanmaktadır. Fotografik invazyonda ise fotoğraf artık eski halinde değil, yeni bir tasarım unsuru haline gelmiştir. Aslında yapılan çalışmayı bu anlamda “ruhsuz ya da herhangi bir anlam ifade etmeyen fotoğrafların yeniden ruhlandırılıp kurgulanması” olarak görmek mümkündür.

Graffiti çalışmalarında ilk olarak dış mekanda, duvarlar üzerine yapılan resimler illegal olarak görülmüştür. Burada ilk üretilen kaba ve belli bir amaç gütmeksizin, bir isyan içeriği taşıdığı ifade edilebilir. Daha sonra içeriğin gelişmesi, farklı tekniklerin de ortaya konması ile birlikte graffiti, bir tasarım dalı haline gelmiştir. Ancak ilk halinden son haline graffiti, temelde tasarımcıya ait olmayan bir ortama yapılan çalışmalardır. Bu bakımdan asi bir tarafının olduğu ifade edilebilir. Öte yandan graffiti reel ortamda üretilen, içerisinde tasarım unsurları barındıran bir plastik sanat objesi olarak değerlendirilebilir.

Levitan tarafından başlatılan fotografik invazyon çalışmasında da tasarımın yansıtıldığı ortam, her ne kadar dijital olsa da, tasarımcıya ait değildir ve illegal bir şekilde ortaya yerleştirilmiştir. Burada tasarımcının asi bir şekilde, klasik prosedürler ve aidiyet, sahiplik gibi kavramları önemsemediğini çıkarmak mümkündür. zira Levitan kendi ifadesinde de bu fotoğrafları çaldığını ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında gerek graffiti, gerekse fotografik invazyon çalışmalarının ikisi de, kendine ait olmayan ortama enstale edilmiş olan çalışmalardır. Her iki çalışmada da bir yer gaspı söz konusudur. Graffiti ile fotografik invazyon arasındaki en önemli fark ise tasarımın üretildiği ortamdır. Klasik medya üretimlerine ve reel üretilere benzer şekilde graffiti, somut bir üretilimdir ve plastik sanatlarda resim üretilerinin özelliklerini taşımaktadır. Fotografik invazyon ise dijital ortamda üretilmekte olup, bir yeni medya üretilimidir. Bu açıdan bakıldığında üretilen ortam bakımından graffiti reel, fotografik invazyon sanal ortamda üretilmekteyken, enstale edildiği ortam açısından ikisi de, tasarımcıya ait olmayan ortamlarda üretilmektedir.

Graffiti ile invazyon arasındaki bir diğer fark, yine klasik medya ile dijital medya arasındaki farka benzer şekilde, hedef kitleye ulaşabilme imkanındır. Graffiti, fotoğrafı çekilip ek prosedürler yapılmadığı takdirde, belli bir bölgedeki sınırlı izleyiciye ulaşmaktadır. Graffiti çalışmalarının dijital ortama aktarılıp daha fazla izleyici ile buluşmasını da klasik medya üretilerinin dijitale aktarılması olarak değerlendirmek mümkündür. Fotografik invazyon ise doğrudan dijital ortamda üretildiğinden, çok geniş bir izleyici kitlesine, ek bir çaba gerektirmeden erişebilmektedir. Bu bakımdan fotografik invazyonu graffiti çalışmalarının yeni medyadaki karşılığı olarak değerlendirmek mümkündür.

İLLÜSTRASYON AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Araştırmada Levitan tarafından üretilen invazyonlardan tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen örneklerden beş tanesi bu bölümde içerik ve göstergebilimsel analiz yöntemleri ile incelenmiştir. İlk örnek, yol üzerinde yaya geçidi gibi uzanmış olan zebra'nın illüstrasyonunun yapıldığı örnektir. Burada üretilere fotoğraf, illüstrasyon ya da resim yerine, invazyon terimi kullanılmıştır. Çünkü üretiler hepsinin özelliklerini taşıyan ve aynı zamanda taşımayan bir yapıdadır. Yine invazyonlara resim isimleri özellikle verilmemiştir. Çünkü Levitan fotoğrafları çaldığı gibi, üzerine enstale ettiği invazyonları da imza atmaya, sahiplenmemiştir. Anonim üretilen olan invazyon söz konusudur. İlk invazyon, yaya geçidi imgesi ile zebra imgesini birleştiren üretilidir.

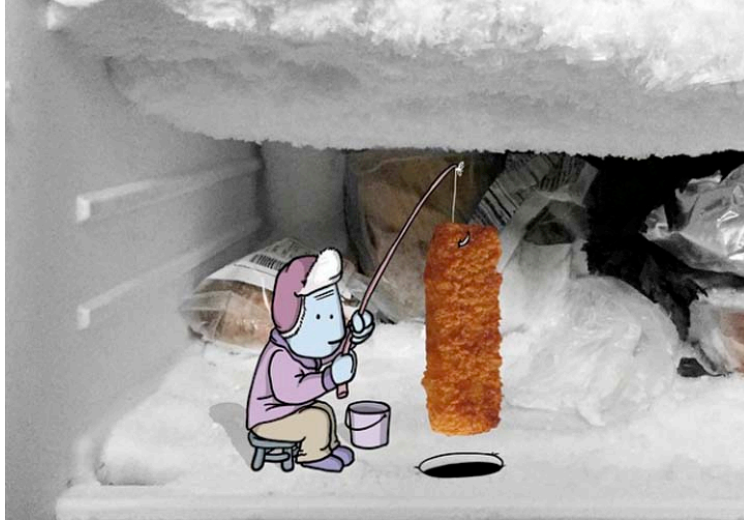
İnvazyon 1: <http://www.inhabitots.com/illustrator-embellishes-instagram-photos-with-playful-quirky-cartoons/lucas-levitan4/>

Bu invazyonda (invazyon 1) bir zebra, eski bir fotoğraf karesi üzerindeki yolun üzerinde, adeta yaya geçidi gibi uzanmıştır. Burada dikkati çeken ilk şey, zebranın sert bakışlarıdır. Bu bakışlarda zebranın insanların sırtından geçmesine mi, yoksa kentleşme olgusu içerisinde kaybolan doğal değerlere mi kızgın olduğu net değildir. Daha çok hakim olan duygu, ilk bakışta algılanan, sırtından geçmelerine sinirlenmesidir. Ancak böyle bile olsa, burada protest bir yapının olduğu ifade edilebilir. İnvazyona ilk bakışta olmasa da, ikinci bakışta medeniyetin doğanın üzerinden bir halıyı çiğner gibi geçtiği düşüncesi uyanmaktadır. Bir sonraki invazyonda ise bacadaki merdivende çekilen bir fotoğrafa iliştilen Noel baba ve arka çatıda ise yardımcısı görülmektedir.

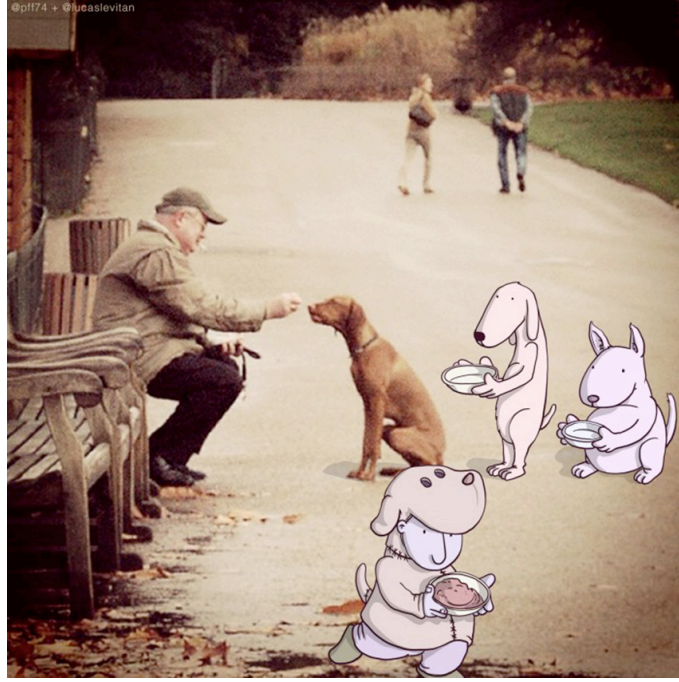
İnvazyon 2: <http://www.inhabitots.com/illustrator-embellishes-instagram-photos-with-playful-quirky-cartoons/lucas-levitan4/>

Aslında bu invazyonda (invazyon 2) arkadaki kişinin de Noel babanın yardımcısı olduğu net değildir. Ancak illüstrasyonda arkadaki karakterin şapkasının olmaması, Noel baba olmadığı izlenimini vermektedir. Bunun yanında Noel Baba'nın tek bir kahraman olduğu iddia edilerek arkadaki karakterin yardımcısı olduğu düşünülebilir. Ancak illüstrasyonda Noel Baba ile ilgili çadı, kıyafet ve geyik dışında hiçbir uyuşma yoktur. Güneşli ve hafif rüzgarlı bir gündüz saatinde Noel Baba'nın göbeği ve elleri kılıklı bir şekilde, saçlarının bir kısmı dökülmüş olarak gelmesi ve saatine bakması, Noel baba imgesi ile oldukça alakasızdır. Ancak daha ilginç olanı ise illüstrasyonun enstelasyonu öncesindeki fotoğrafın da bir o kadar alakasız ve garip olduğu ifade edilebilir. Şık giyimli ve saçları bakımlı kadını andıran bir kişi, bacanın merdiveninde durmaktadır. Bu kişinin kafasına bakıldığında sanki bacadan çıkmış, evden kaçıyor gibi görünse de, ayakları ve bacaklarına bakıldığında, eve bacadan girmeye çalışıyor gibi görünmektedir. Yine invazyonda dikkati çeken bir diğer nokta ise Levitan'ın Noel Baba imgesinin gölgesini de unutmasıdır. Gölgenin işçiliği, aslında invazyonun yapıldığı programın kullanımı konusunda ileri düzeyde bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Yani figürlerin basitliği ve tekdüze çiziminin bilinçli bir seçim olduğu görülmektedir. Bir sonraki invazyonda ise buzluk içerisinde balık tutan bir figür yer almaktadır.

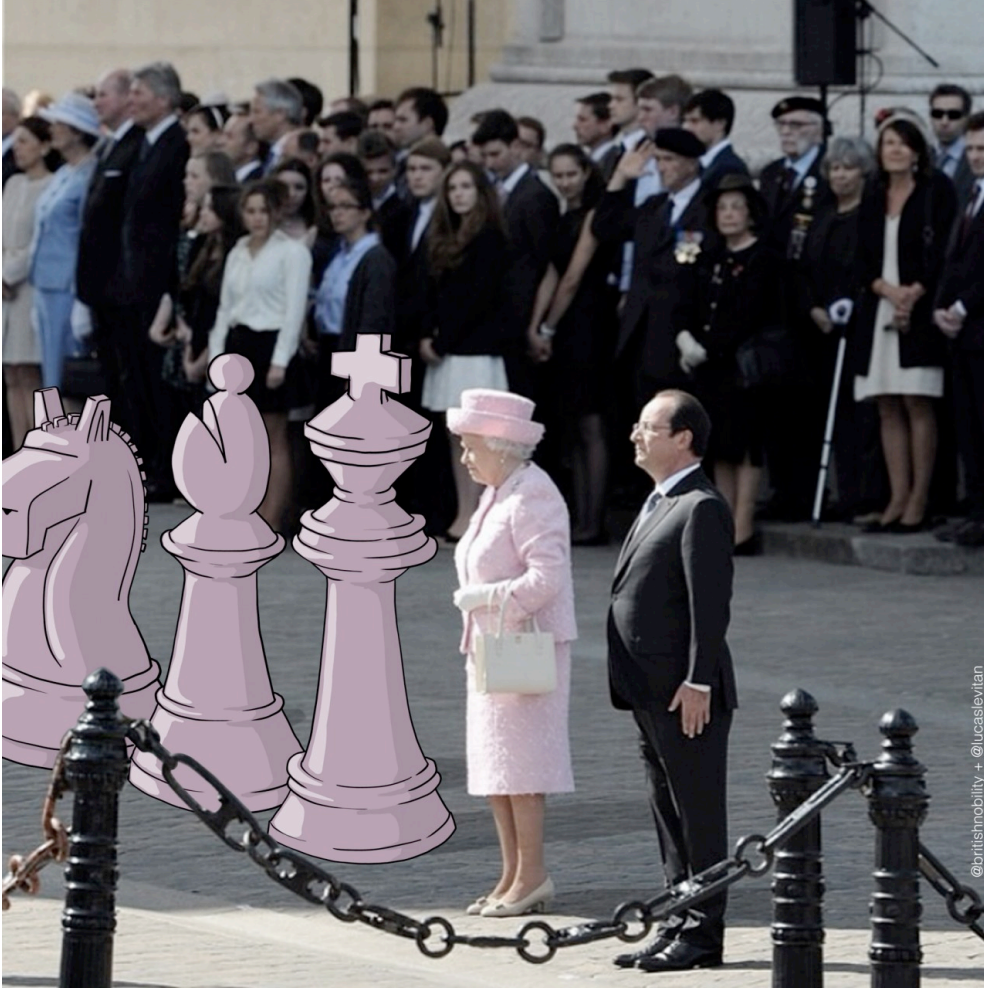
İnvazyon 3: <http://www.inhabitots.com/illustrator-embellishes-instagram-photos-with-playful-quirky-cartoons/lucas-levitan4/>

Aslında bu invazyonda (invazyon 3) çok fazla yorum ve bir eleştiri getirildiği ilk bakışta görülmemektedir. Bu invazyon biraz da düşünce ya da beyin fırtınası şeklinde ortaya çıkmış gibidir. Çünkü her ne kadar figürlerin çizimi karikatürize ve illüstratif olsa da, her illüstrasyonda belli bir mantık bütünlüğü söz konusudur. Burada balıkçının ya da balık tutan adamın üst tarafı Eskimo görünümünde, alt tarafı ise çeşme başında oturan bir karakter görünümündedir. Sosyal mesaj aranmış olsa, kapitalist sistemde birileri açken diğerlerinin buzluklarını dahi uzun süre sonralar için doldurmuş olmalarının eleştirisinin görüldüğü ifade edilebilir. Hatta buzdolabı bir hafta sonrasının “garanticilerini”, buzluk ise altı-sekiz ay sonrasının “garanticilerini” simgelemektedir, denilebilir. Bugün dünyada bu kadar aç varken, bu “garanticilerin” açların açlıktan öleceği sürenin üzerinde gelecek için kendileri düşündükleri de öne sürülebilir. Ancak açıkçası invazyonda bu kadar derin bir düşünce ve ön kurgunun olduğuna ilişkin bir his yoktur. Yine de bu çıkarımları destekleyen bir görüntü ya da minyatür sanatı dili ile bir “meclis” olduğu ifade edilebilir. Sosyal mesajın doğrudan ve sert bir şekilde verildiği bir başka invazyon örneği de aşağıda verilmiştir.

İnvazyon 4: <http://www.taringa.net/post/arte/19351652/Mira-las-ilustraciones-fantasticas-de-Lucas-Levitan.html>

Bu invazyonda (invazyon 4) ise Levitan, sosyal bir mesaja değinmiştir. Parkta köpeği besleyen bir yaşlı adamın resmi üzerine sıra bekleyen köpekler ve yemeğini alıp sıradan çıkan bir köpek yerleştirmiştir. Sıradan çıkan köpek ise aslında insan olup, yemeğini almak için köpek kılığına girmiştir. Çalışma bu kadar fazla sosyal içerik düşünülerek hazırlandı mı bilinmez ancak, bu karede ilk resme göre çok farklı yönlerden ve sosyal açıdan değerlendirme yapmak mümkündür. İnsanların bir kap yemek uğruna (burada simgesel olarak çıkarları sembolize eder) köpekleşmesi, köpeklerin resimdeki diğer iki kişiye rağmen şefkat gösteren kişi önünde sıraya dizilmesi ya da yaşlanınca insanların tek dostunun yalansız ve çıkarısız hayvanlar olduğu gibi çok farklı açılardan ele alınabilir. Levitan'ın bunlardan birisi ya da birkaçını ifade etmek istediği açıktır, ancak daha açık olan şey ise teknik açıdan dahi bir başkaldırı ve mülkiyet ile sosyal değerlere karşı bir eleştiridir. Son olarak buradan yemek için köpek kılığına giren kişinin yüzündeki masumiyet ya da ifade ile köpeklerin ifadelerinin aynı olmasını, bu bireylerden ziyade bireyleri çıkarıcı yapan zihniyete bir eleştiri olarak düşünmek mümkündür. Bir sonraki invazyonda da yine siyasal eleştiri ilk bakışta ön plana çıkmaktadır.

İnvazyon 5: <http://www.taringa.net/post/arte/19351652/Mira-las-ilustraciones-fantasticas-de-Lucas-Levitan.html>

Burada (invazyon 5) ise İngiltere Kraliçesi Elizabeth ile Fransa Cumhurbaşkanı Hollande'nin katıldığı bir protokol içerisinde, yanlarında satranç oyunundaki şah, fil ve at illüstrasyonu verilmiştir. Normalde satranç oyunundaki oyuncuların dizilimine göre Hollande burada fil konumunda ve Elizabeth ise vezir konumunda olmalıdır. Çünkü oyunda vezir ile şah yan yana olduğundan, satranç tahtasına alttan bakıldığı ifade edilebilir. Burada pek çok sosyal mesaj çıkabilir. Yöneticilerin bir satranç oynar gibi dünyayı yönettiği, halk ile aralarında kalın zincirlerin olduğu ve halkın ise piyon olduğu çıkarımları yapılabilir. Bunun yanında yönetim erkinin de kendi içerisinde hiyerarşisinin olduğu da ifade edilebilir. İngiltere ve Fransa, Avrupa Birliği ülkelerinden en önemli nüfusa sahip ülkelerdir. Ancak bunların üzerinde bir güç olarak konulan şah imgesi başka bir gücü temsil etmektedir. Bu tüm dünya üzerinde ekli olan ABD ya da tüm Hıristiyan dünyası üzerinde etkili olan Vatikan olabilir. İnternette Elizabeth ile Hollande kelimeleri görsellerde arandığında, ikilinin pek çok samimi fotoğrafları görülecektir. Ancak Kraliçenin kıyafetleri, Hollande'nin kıyafetleri, resimdeki zincir ve alan incelendiğinde, fotoğrafta başka dünya liderinin olmadığı, diğer at, şah ve vezirin sonradan enstale edildiği görülmektedir¹.

SONUÇ

Araştırma sonuçlarından da görüleceği gibi fotografik invazyon, aslında klasik sanattaki grafiti çalışmalarının adeta duvardan çıkarak fiber kablolarla girmiş ve daha evrensel bir yapıya kavuşarak, daha çok insanın göreceği bir hal almıştır. Bu açıdan fotografik invazyonu doğrudan grafiti sanatının dijital medyadaki ilk nüveleri olarak görmek ve değerlendirmek mümkündür. Grafitti sanatında

¹ İlgili ziyarete ilişkin görseller şu adresten görülebilir: <http://www.gettyimages.com/detail/news-photo/britains-queen-elizabeth-ii-and-french-president-francois-news-photo/450112528>

üretilen kompozisyonların en büyük özelliği, herhangi bir sanat akımına ya da yöntemine uymaktan ziyade, illüstrasyon kurallarına göre daha özgürce, daha sınırsız ve tepkisel bir şekilde ele alınması ve mülkiyet kavramına tepki gösterir şekilde, kompozisyonun üreticisine ait olmayan bir ortamda yapılmasıdır. Günümüzde dijital medya araçları o kadar gelişmiştir ki, Levitan boş bir photoshop sayfası açarak, fotoğraftaki içeriği kısa sürede illüstrasyon haline getirebilir ve tamamı orijinal bir üretim yapabiliirdi. Bu sayede telif hakkı sorunu yaşamayacağı gibi, kendi üretisi için de telif hakkı iddia edebilir, telif hakkı sahibi olabiliirdi. Ancak bu durumda yaptığı işin ya da üretimin adı invazyon değil, illüstrasyon olacaktı. Levitan bu girişimi ile hem yeni kompozisyondaki kendisine özgü olan yorum ve düşüncenin mülkiyet hakkını, hem de kendi tabiriyle “çaldığı” fotoğrafın mülkiyet hakkını sert bir şekilde eleştirmiş olmaktadır. Benzer durum grafiti sanatında da görülmüş, ilk başlarda illegal olarak kabul edilen bu sanatsal faaliyet, günümüzde bir sanat dalı olarak anılmaya başlamıştır. Benzer şekilde fotografik invazyonun da gerek yapısı ve ortaya çıkış şekli, gerekse barındırdığı mesajlar itibariyle gelecekte yeni medya literatüründe yer alacağı açıktır.

KAYNAKLAR

- Altunay, Alper. (2015). “Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya”, Selçuk İletişim, 9 (1): 410-428.
- Bergesen, Rognald Heiseldal. (2015). Dutch Images of Indigenous Sámi Religion. Jan Luyken's Illustrations of Lapland, Acta Borealia, 32:2, 103-124.
- Colombo, Alice. (2014). Rewriting Gulliver's Travels under the influence of J. J. Grandville's illustrations, Word & Image, 30:4, 401-415.
- Ekin, Volkan. (2013). “Sanal Gerçeklik Ortamları ve Uygulamalar: Spor ve Sanal Ortam Göstergeleri”, AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology, 4(13), 7-22.
- Geray, Haluk. (2003). İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Gençer, Yeliz. (2015). “Sosyal Medya Ağlarında Örgütlenme: Dijital Aktivizmin Toplumsal Dönüşüme Yansımaları”, E-Journal of Intermedia, 2(2) 505 -522.
- Kuyucu, Mihalis. (2014). “New Communication Technologies and Journalism: The Creation of New Multimedia Newspaper with Milliyet Newspaper and Blippar”, International Conference on Communication, Media, Technology and Design 24 - 26 April 2014, Istanbul – Turkey.
- Sherris, Arie. (2013). Re-envisioning the Ghanaian ecolinguistic landscape: local illustration and literacy, Intercultural Education, 24:4, 348-354.
- Tekvar, S.O. (2012). “Yeni Medya ve Kurumsal Kültür: Avrupa ve Türkiye’deki Farklı Kurumsal Yapıların Karşılaştırılması”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), 81-103.
- Vural, Z. Beril Akıncı ve Bat, Mikail. (2010). “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, Journal of Yasar University, 20(5) 3348-3382.
- Wartenberg, Thomas E. (2015). Illustrating philosophy: Mel Bochner's Wittgenstein drawings, Word & Image, 31:3, 233-248.
- Yengin, Deniz. (2012). “Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum”, DERİN Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- Yengin, Deniz. (2015). “Yeni Medyanın Olanakları: Semantik Web”, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC, 5(1), 44-53.

İnternet Kaynakları

- <http://www.inhabitots.com/illustrator-embellishes-instagram-photos-with-playful-quirky-cartoons/lucas-levitan4/> (Erişim Tarihi: 22.04.2016).
- <http://www.taringa.net/post/arte/19351652/Mira-las-ilustraciones-fantasticas-de-Lucas-Levitan.html> (Erişim Tarihi: 22.04.2016).
- <http://www.gettyimages.com/detail/news-photo/britains-queen-elizabeth-ii-and-french-president-francois-news-photo/450112528> (Erişim Tarihi: 22.04.2016).
- <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/invasion> (Erişim Tarihi: 28.04.2016).